

Vận dụng tư tưởng và phương pháp giáo dục của Khổng Tử trong giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên trong giai đoạn hiện nay

Lê Chánh Trực*, Huỳnh Sơn Lâm*, Vũ Nguyên Chấn*, Huỳnh Thiện Tân*

*ThS. Trường Đại học Đồng Tháp

Received: 13/01/2024; Accepted: 19/01/2024; Published: 26/01/2024

Abstract: Currently, it is vital to concentrate on ideological and moral education and training tasks since our country has been in the process of industrialization, modernization, integration and development. In addition to improving and constantly enhancing quality, our country's education system also selects and absorbs traditional values of the nation and in the world. Among them, the application of Confucius' ideology and educational methods in moral and lifestyle education for students in the current period is an urgent issue that needs more attention and concentration in schools.

Keywords: Confucius, moral and lifestyle education, student affairs

1. Đặt vấn đề

Giáo dục đạo đức (GDĐĐ) góp phần hướng con người đến những giá trị chân – thiện – mỹ, từ đó góp phần xây dựng một xã hội tốt đẹp hơn. Do đó, GDĐĐ, lối sống (LS) cho mọi người, nhất là các đối tượng học sinh, sinh viên (SV) rất được Đảng và Nhà nước ta quan tâm.

Cùng với việc toàn cầu hóa đang diễn ra mạnh mẽ, việc du nhập một số quan điểm về đạo đức, LS bị lệch lạc đã ảnh hưởng sâu sắc đến một bộ phận SV, khiến cho công tác GDĐĐ, LS cho SV chưa thật sự đạt hiệu quả cao. Vẫn còn một bộ phận SV còn có nhận thức đúng đắn về tầm quan trọng của giáo dục (GD), rèn luyện đạo đức; các em còn thờ ơ, xem thường kỷ cương, có những hành vi, nhận thức lệch lạc về cuộc sống, thiếu ước mơ, hoài bão.

Vấn đề này đặt ra yêu cầu nền GD phải nghiên cứu, vừa kết hợp sử dụng những phương pháp GD hiện đại và phát huy những giá trị truyền thống của dân tộc và thế giới. Trong đó vận dụng những quan điểm GD của Khổng Tử có ý nghĩa to lớn. Việc kế thừa, phát huy những giá trị tích cực trong quan điểm GD của Khổng Tử để GDĐĐ, LS cho SV trong giai đoạn hiện nay là rất cần thiết.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cuộc đời, sự nghiệp, tư tưởng và phương pháp GD của Khổng Tử

2.1.1. Cuộc đời và sự nghiệp của Khổng Tử

Khổng Tử (551 – 479 TCN), là một nhà tư tưởng, nhà triết học, nhà GD, nhà chính trị nổi tiếng của Trung Quốc. Ông tên thật là Khổng Khâu, tự là

Trọng Ni, quê ở ấp Trâu, làng Xương Bình, nước Lỗ (nay thuộc huyện Khúc Phụ, tỉnh Sơn Đông, Trung Quốc). Ông xuất thân từ một gia đình quý tộc sa sút, mồ côi cha từ nhỏ. Vốn là người thông minh, ham tìm hiểu lễ nghi lại được mẹ quan tâm tìm trường và thầy giáo giỏi dạy dỗ nên Khổng Tử sớm trở nên uyên bác.

Năm 22 tuổi, Khổng Tử bắt đầu mở trường dạy học và ông trở thành người đầu tiên mở trường tư trong lịch sử Trung Hoa. Lớn lên trong bối cảnh nhà Chu đang trên bước đường suy vi, các nước chư hầu lớn lấn át vua Chu, đưa quân đánh nhau để tranh giành ngôi bá, khiến cho cuộc đời Khổng Tử trở nên vất vả. Vì mong muốn cải biến xã hội, GDĐĐ cho con người nên Khổng Tử đã sáng lập ra học phái Nho gia và lưu lạc khắp các nước để mong thực hành học thuyết của mình. Khổng Tử chủ trương dùng phạm trù “Nhân” để khôi phục lại “Lễ” của nhà Chu đã bị lãng quên. Quá trình chu du mong giúp các nước thực hành học thuyết của mình nhưng đều không thành công vì tư tưởng Nho gia của Khổng Tử không phù hợp với bối cảnh xã hội lúc bấy giờ. Cuối cùng Khổng Tử lại quay về với sự nghiệp GD. Tư tưởng GD chính là bộ phận quan trọng và có giá trị nhất của học thuyết Khổng Tử (Lê. T. N. Thủy, 2017).

2.1.2. Tư tưởng GD của Khổng Tử

Tư tưởng GDĐĐ của Khổng Tử được thể hiện qua những quan điểm về mục đích, đối tượng, nội dung GD. Cụ thể như sau:

- Mục đích GD: (1) Học là để có nhân cách tốt; (2) Học để có ích cho đời, cho xã hội; (3) Học để

tìm tòi đạo lý, có được cái đạo làm người (Lê. T. N. Thủy, 2017).

- *Đối tượng GD*: Khổng Tử chủ trương dạy cho tất cả mọi người không phân biệt giàu nghèo, đẳng cấp. Bất cứ ai có nhu cầu học tập đều được giáo hóa, bất kể hạng người nào, chỉ cần muốn học ông đều dạy.

- *Nội dung GD*: Khổng Tử hướng đến dạy đạo đức, mong muốn dạy cho học trò của mình hệ thống luân lý, nhân bản, đạo làm người, GD con người sống có trách nhiệm với gia đình, cộng đồng, xã hội. Khổng Tử đã thấy được vai trò của đạo đức trong đời sống xã hội, đòi hỏi cá nhân phải luôn luôn tu dưỡng đạo đức, rèn luyện bản thân mình.

2.1.3. Về phương pháp GD của Khổng Tử

Khổng Tử đã để lại một hệ thống các phương pháp GD rất độc đáo. Có thể kể đến một vài phương pháp GD sau:

- *Phương pháp “Học đi đôi với hành”*: Khổng Tử cho rằng, trong học tập, học phải đi đôi với hành, lời nói kết hợp với việc làm. Nội dung cốt lõi của tư tưởng này là thực hành điều đã học và đem trí thức của mình vận dụng vào cuộc sống. Ông khẳng định rằng: “Nhu có ai đã đọc thuộc hết ba trăm thiên trong Kinh Thi, được bậc quốc trưởng trao quyền hành chính cho mình, nhưng cai trị chẳng xuôi; được phái đi sứ khắp các nước ở bốn phương, nhưng tự mình chẳng có tài ứng đối, người ấy dầu học nhiều cũng trở nên vô ích”. Đây là một phương pháp GD mang lại hiệu quả cao.

- *Phương pháp “Không ngừng học hỏi”*: Khổng Tử khuyên mọi người hãy học hành chăm chỉ, không lãng phí thời gian. Kiến thức thực ra là do quá trình tích lũy mà có, chứ không thể một sớm, một chiều mà thành công được. Sự học là việc cả đời của mỗi con người, cần sự bền bỉ, kiên nhẫn trong suốt quá trình để tích lũy tri thức, kinh nghiệm của nhân loại, để làm giàu thêm cho sự hiểu biết của mình, giúp con người vững vàng trong cuộc sống.

- *Phương pháp “giảng dạy phù hợp với đối tượng”*: Tùy từng tư chất, trình độ, nhu cầu của người học mà Khổng Tử có những yêu cầu, phương pháp giảng khác nhau để nâng cao nhận thức của mỗi người. Người thầy chỉ giữ vai trò hướng dẫn, làm cho người học tự phát huy năng lực của mình.

- *Phương pháp “nêu gương”*: Theo Khổng Tử, người thầy không chỉ cần có kiến thức sâu rộng để có thể dạy học trò giỏi, mà còn đòi hỏi ở người thầy tư cách, phẩm chất cao đẹp làm gương cho học trò noi theo. Người thầy muốn dạy học trò điều gì thì thầy

phải là người làm điều đó trước đã để chứng minh điều đó đúng đắn.

2.1.4. Bài học kinh nghiệm

Có thể thấy, những tư tưởng, quan điểm, phương pháp về GD của Khổng Tử không chỉ có ý nghĩa đối với nền GD phong kiến ngày xưa mà ở hiện tại và trong tương lai những tư tưởng, quan điểm, phương pháp GD ấy vẫn còn nguyên giá trị. Tạm gác lại những yếu tố duy tâm và tư tưởng phong kiến của Khổng Tử, nhiều nhà GD trên thế giới đã nghiên cứu và đánh giá cao những giá trị trường tồn trong quan điểm của ông. Việc kế thừa, chọn lọc và phát huy những giá trị tích cực trong quan điểm GD của Khổng Tử là một việc làm hết sức cần thiết cho SV giữa thời đại hội nhập. Đặc biệt là đối với công tác GDĐĐ, LS cho SV, đóng góp tích cực đối với công cuộc GD ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay.

2.2. Khái niệm về GDĐĐ LS cho SV

2.2.1. Công tác GDĐĐ, LS cho SV

Công tác GDĐĐ, LS là sự tác động có ý thức của chủ thể tới khách thể nhằm đạt được kết quả mong muốn. Là quá trình tác động có định hướng của chủ thể đối với các thành tố tham gia vào quá trình hoạt động GD để đạo đức, LS vừa là yêu cầu, vừa là mục tiêu của nền đạo đức.

Công tác GDĐĐ, LS cho SV hiện nay đã không ngừng được đổi mới về nội dung và phương pháp thực hiện. Công tác GD được đảm bảo hài hòa và thực hiện tốt giữa hai chức năng “dạy chữ” và “dạy người”, không chỉ tập trung vào công tác đào tạo chuyên môn, quan tâm đến thành tích trong học tập mà còn chú trọng đúng mức đến công tác GDĐĐ, LS cho người học.

2.2.2. Nội dung công tác GDĐĐ LS cho SV

GD chính trị, tư tưởng, đạo đức: Công tác GD tư tưởng, chính trị đạo đức cho SV rất quan trọng, góp phần vào sự nghiệp GD nhân cách phát triển toàn diện, hài hòa, đáp ứng yêu cầu mới của xã hội. Nội dung GD tư tưởng, chính trị đạo đức là “Tăng cường GD thế giới quan khoa học, GD tư tưởng cách mạng xã hội chủ nghĩa cho người học. Nâng cao lòng yêu nước xã hội chủ nghĩa, ý thức về thực hiện đường lối của Đảng và Nhà Nước. Ý thức về quyền lợi và nghĩa vụ công dân thể hiện trong cuộc sống và học tập, lao động, GD kỷ luật, pháp luật, GD lòng yêu thương con người và hành vi ứng xử có văn hóa.”

GDĐĐ trong các mối quan hệ xã hội: GD người học lòng trung thành với lý tưởng xã hội chủ nghĩa và chủ nghĩa cộng sản, yêu nước xã hội chủ nghĩa theo tinh thần quốc tế cộng sản, lòng yêu hòa bình,

tự hào dân tộc, tinh thần sẵn sàng bảo vệ Tổ quốc. Biết ơn và phát huy truyền thống tốt đẹp của thế hệ đi trước đã có công dựng nước và giữ nước; GD lòng tin yêu Đảng Cộng sản và Bác Hồ kính yêu; GD tinh thần lao động, chăm chỉ học tập rèn luyện; GD lòng tự trọng, đức tính thật thà, giản dị, khiêm tốn, kiên trì, dũng cảm, lạc quan, yêu đời;...

2.3. Vận dụng tư tưởng và phương pháp GD của Khổng Tử trong GDĐĐ, LS cho SV trong giai đoạn hiện nay

2.3.1. Vận dụng mục đích GD của Khổng Tử

Trong xã hội ngày nay, những tư tưởng và phương pháp GD của Khổng Tử vẫn còn nguyên giá trị và phù hợp với thời đại. Quan điểm này phù hợp với mục tiêu GD của nước ta hiện nay, đó là xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện về đức, trí, thể, mỹ, trở thành những chủ nhân tương lai của đất nước.

Đảng và Nhà nước ta xác định mục đích của GD là nhằm để xây dựng con người có phẩm chất đạo đức tốt, có trí tuệ. Quan điểm của Đảng về mục đích GD là “Nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài”. Với quan điểm này, có thể thấy Đảng và Nhà nước rất quan tâm, chăm lo đến công tác GD và đào tạo, đặc biệt là thế hệ trẻ, thế hệ tiếp nối tinh thần dân tộc. Đồng thời, việc GDĐĐ, LS cho thế hệ trẻ đã và đang trở thành một xu hướng tất yếu của mọi gia đình Việt Nam. Từ đó, nguồn lực của đất nước ta không ngừng được nâng cao; đạo đức, LS ngày càng văn minh, tiên tiến, nhờ đó góp phần không nhỏ thúc đẩy sự phát triển của đất nước.

2.3.2. Vận dụng đối tượng GD của Khổng Tử

Kế thừa linh hoạt những yếu tố hợp lý trong quan điểm về đối tượng GD của Khổng Tử, Đảng và Nhà nước ta khẳng định: GD là quốc sách hàng đầu, học tập là quyền và nghĩa vụ của mọi công dân, tất cả mọi người đều có cơ hội học tập như nhau. Nhà nước đã quan tâm và tạo điều kiện chăm lo cho GD toàn dân. Nhờ có sự quan tâm, chỉ đạo sâu sắc của Đảng, Nhà nước bằng việc ban hành các chính sách đã giúp cho Việt Nam đẩy mạnh xã hội hóa GD và xây dựng một nền GD toàn dân.

Vận dụng linh hoạt quan điểm về đối tượng GD của Khổng Tử. Ngày nay, đa số các giáo viên đều quan tâm đến công tác GDĐĐ, LS cho SV. Nhà trường thường xuyên kiểm tra SV về các mặt đạo đức, LS để kịp thời nhắc nhở, hỗ trợ SV trong quá trình rèn luyện. Công tác GDĐĐ, LS cho SV được thực hiện thường xuyên thông qua các hoạt động đa dạng: Thông qua công tác giảng dạy hằng ngày, qua

việc đánh giá điểm rèn luyện, các phong trào, hội thi,... từ đó hình thành cho SV thế giới quan, nhân sinh quan và các phẩm chất của nhân cách, giúp SV tự rèn luyện, chiếm lĩnh một cách có hệ thống những tri thức đạo đức, giúp SV có định hướng đúng những hiện tượng xã hội, từ đó lựa chọn những cách thức ứng xử đúng đắn trong các tình huống thực tế.

2.3.3. Vận dụng nội dung GD của Khổng Tử

Tư tưởng coi trọng nội dung GDĐĐ, tư cách con người, coi đó là nền tảng của trí, dũng và thái độ tích cực, đem những điều học được ra áp dụng để cải tạo xã hội của Khổng Tử có tác dụng xây dựng xã hội ổn định và phát triển bền vững. Tư tưởng này đến nay vẫn còn nguyên giá trị.

Ngày nay, trong việc GD, phát triển con người, Đảng và Nhà nước ta đã nhận thấy vai trò to lớn của đạo đức cũng như ý nghĩa, giá trị của tư tưởng đạo đức mà Khổng Tử đưa ra. Đảng ta luôn nhấn mạnh vai trò của công tác GDĐĐ, LS; phê phán mọi biểu hiện xem nhẹ, hình thức hóa việc GDĐĐ; kêu gọi những hình thức GDĐĐ, LS phong phú từ gia đình, nhà trường đến xã hội. Từ đó khẳng định việc GD, hoàn thiện đạo đức cho con người là một nhiệm vụ thực tiễn rất quan trọng.

3. Kết luận

Với sự phát triển của nền GD thời đại mới, người học được tiếp cận các nội dung, hình thức GD hiện đại để phát triển toàn diện. Song, GDĐĐ LS vẫn là một nội dung được chú trọng hàng đầu. Việc kế thừa những giá trị tích cực trong quan điểm GD của Khổng Tử để GDĐĐ, LS cho người học nói chung và SV nói riêng đã góp phần xây dựng con người Việt Nam hội đủ tài, đức, trí. Quan điểm GD của Khổng Tử đã để lại bài học có giá trị sâu sắc, đóng góp tích cực cho sự nghiệp GD của nước ta hiện nay.

Tài liệu tham khảo

[1] Phan Thị Thanh Hương (2013), *Vận dụng quan điểm của Khổng Tử về GD vào việc GD và rèn luyện học sinh ở nước ta hiện nay*, Luận văn thạc sĩ Khoa học xã hội và nhân văn, Đại học Đà Nẵng, 2013

[2] Võ Thị Thanh Lan (2017), *GDĐĐ cho SV trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế*, Tạp chí Thiết bị GD, Số 151 kỳ 2, tháng 8/2017

[3] Trần Thị Lụa (2020), *Tăng cường GDĐĐ cho học sinh trong giai đoạn hiện nay*, Tạp chí Thiết bị GD, Số 208 kỳ 1, tháng 01/2020

[4] Lê Thị Như Thủy (2017), *Tìm hiểu về phương pháp GD của Khổng Tử*, Tạp chí Dạy và học Ngày nay Số 4/2017